

СПРАВА МАРТИНА ГАЙДЕГЕРА

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Гайдегерова філософська спадщина і його постать та життєві обставини продовжують бути предметом як поважних академічних досліджень, так і завзятих публічних дискусій. Ні перших, ні других з часом не стає менше, радше навпаки. Водночас усе це відбувається в умовах достатньо критичного сприйняття як ідей та стилю цього автора, так і, більшою мірою, його поведінки в моральній та суспільній площинах (йдеться, звісно, про сумнозвісну ангажованість мислителя до націонал-соціалізму, обговорення якої із виходом у світ 2014 року «Чорних зошитів» лише посилилося). Якщо взяти до уваги саме публічний простір, то ми зможемо виявити, скажімо, не лише доволі давні заклики, на кшталт Поперового — ніколи не згадувати самого імені Гайдегера і не говорити з жодним філософом, який його захищає (див.: Nachmeister, L. Heideggers Testament. Der Philosoph, der Spiegel, die SS, 2014), але й значно свіжіші «викривальні» спроби. Зокрема, в них, поперше, міститься скепсис щодо надмірно ускладненої мови, штучної глибокодунності та магічних темнот і попросту щодо «нудності» німця, мовляв, Гайдегер є «одним із найвидатніших і водночас найнудніших філософів ХХ століття», як висловився норвежець Ларс Свендсен (Реальність сьогодні така, що бракує одного великого спільного ринку ідей, 2019). По-друге, вже вкотре фокусуються на впертій нерозкаяності Гайдегера, на його униканні неприємних запитань у публічному просторі: тим самим він вписується у традицію «елітаристського» мислення тих німецькомовних інтелектуалів, які вважають себе немовби вищими за будь-яку критику. Приміром, до цього схиляється, коментуючи присудження Нобелівської премії з літератури Петерові Гандке, німецький журналіст Рихард Герцингер (Герцингер, Р. Недоторканність Гандке, 2019). Водночас, як і раніше, не бракує інтелектуалів, які підходять до справи значно диференційованіше, амбівалентніше — подібно до німця Сильвіо Ф'етти чи японця Такао Тодорокі: останній, наприклад, робить наголос на Гайдегерових критичних висловлюваннях стосовно расистських підходів націонал-соціалізму (Todoroki, T. Was bedeuten Heideggers Äußerungen über das Judentum in den Schwarzen Heften? 2017).

Звісно, не можна применшувати політичну провину і сліпоту Гайдегера (особливо драматично це маємо усвідомлювати ми — як нація, котра настільки відчутно постраждала у ХХ сторіччі від тоталітарних режимів). Однак виводити філософію Гайдегера із його ідеологічних поглядів, узалежнювати його спосіб мислення від певних кроків суспільно-політичного плану видається «натяжкою», однобічною інтерпретацією.

Гайдегер належить до парадигми мислителів (таких, як А. Шопенгавер, С. К'єркегор, Ф. Ніцше, Ж.-П. Сартр, постмодерністи), які схильні радше до песимістичних умонастроїв і налаштовані більше помічати вади, ніж виявляти переваги досліджуваних явищ і процесів — проте місія інтелектуала, серед іншого, полягає саме у здатності до критичного мислення, вказування на вади, небезпеки і загрози як індивідуального, так і соціального штибу.

Крім того, не можна не помітити, що, попри всі вказані вище обставини, Гайдегер досі залишається (на відміну від таких близьких йому — і хронологічно, і ментально — мислителів, як М. Бубер, Г. Марсель, К. Ясперс та ін.) на порядку денному світових філософських дебатів. Ба більше, зараз, із перспективи сьогодення стає дедалі очевиднішим, що — поряд із Е. Гусерлем та Л. Вітгенштайном — він може бути зарахований до трійці найвпливовіших мислителів попереднього століття, релевантність яких для століття двадцять першого не підлягає сумніву.

Нарешті, варто пам'ятати ще одну річ: повноцінне засвоєння ідей Гайдегера в Україні можливе лише у випадку значно інтенсивнішого процесу перекладів його праць. Не менш важливим є й те, що відповідні переклади — взагалі вельми суттєвий чинник для розвитку україномовного поняттєво-категоріального апарату. Тож важливість Гайдегера визначається для нас не лише чинником змісту, але й з огляду на форму. Тож дослідження духовного надбання цієї контроверсійної фігури залишається істотним завданням вітчизняної філософської спільноти.